

THE ATTITUDE OF PEDAGOGICAL SPECIALISTS AND PARENTS TOWARDS SPEECH THERAPY FOR STUDENTS WITH COMMUNICATION DISORDERS

Abstract: Speech therapy work is part of the general support for personal development, which is provided to children and students in a general educational environment. This article presents the attitude of pedagogical specialists and parents to the effectiveness and the need to provide speech therapy support to students with communication disorders in a general education environment. Three types of surveys were presented and analyzed – of general education teachers, of various specialists working with students and of parents of students with communication disorders.

Author information:

Lyubasha Gancheva

Stherapist at Secondary School “Vasil Levski“, Dulovo
 Post-graduate student in Special pedagogy
 at Department of Information, Qualification and Continuing
 Education - Varna
 ✉ c.cankov@shu.bg
 🌐 Bulgaria

Keywords:

speech therapist, general support for
 personal development, students with
 communication disorders

Наредбата за приобщаващото образование, в сила от 18.12.2018 г. определя държавния образователен стандарт за приобщаващото образование. В този стандарт се определят условията и реда за осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие (наред с редица други основни положения). В Чл. 4 (4) се посочва, че „за реализиране на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие в детските градини и училищата работят психолог или педагогически съветник, логопед, ресурсни учители и други специалисти според потребностите на децата и учениците”.

Към общата подкрепа за личностно развитие в училище се отнася логопедичната работа, осъществявана от логопед, която включва превенция на комуникативните нарушения и на обучителни трудности, диагностика на комуникативните нарушения, съответна терапевтична дейност при установени индикации за комуникативни нарушения, както и консултативна дейност с учители и родители на ученици с комуникативни нарушения. Логопедът е длъжен да изследва писмената реч на учениците от начална степен и да установи кои от тях имат необходимост от логопедична работа. Като специалист по говорна и речева терапия, логопедът диагностицира говорните нарушения, осъществява входна и изходна невропсихологична диагностика, изготвя при необходимост индивидуални терапевтични планове. Основната му функция е да провежда съответна терапевтична дейност на ученици с комуникативни нарушения.

Допълнителна подкрепа се оказва на ученици, след извършване на функционална оценка на индивидуалните им потребности чрез утвърдена Карта за оценка на индивидуалните потребности. Част от тези ученици са тези със специални образователни потребности. При установена необходимост от допълнителна подкрепа (краткосрочна или дългосрочна) се определят цели и действия и се изготвя план за подкрепа. Рехабилитацията на комуникативните нарушения се осъществява от логопед и включва „комплекс от дейности за подпомагане на

деца и ученици със затруднения, увреждане или разстройство на езика, говора, познавателните процеси и социалното поведение”. [1: Чл.95.]

Преди две години в нашето училище беше обособено отделно звено за работа със ученици със специални образователни потребности. Логопедът и психологът на училището бяха включени да предоставят допълнителна подкрепа за личностно развитие (ДПЛР) на тези ученици. Тук е мястото да споделя моя практически опит като педагогически специалист, предоставящ обща подкрепа за личностно развитие (ОПЛР) на ученици с комуникативни нарушения от I – XII клас в качеството на логопед на училището, а също и подпомагаш ученици със СОП – т.е. предоставящ ДПЛР. Седмичната натовареност на логопеда е 21 учебни часа. Учениците със СОП с комуникативни нарушения, на които предоставям ДПЛР са 8 ученици и с тях работя по 1 час седмично (индивидуално с всеки ученик по 1 уч. час). Добре би било да са 2 часа. Учениците, на които предоставям ОПЛР са 40 ученици от I – X клас. Според мен, реформите в образователната ни система са хубаво нещо, но на практика не могат да се осъществят ефективно. Трябва наличие на подкрепяща среда, включваща и повече специалисти – логопеди, които да работят качествено с децата и учениците с комуникативни нарушения. „Подкрепящата среда в училище включва в себе си всичко, което предлага възможност на детето със СОП да изрази своите силни страни и да се включи в общообразователния процес. Нашето изходно разбиране е, че всяко дете може да участва в общообразователния процес, ако му бъде осигурена подходящата подкрепяща среда” [2:341]. Така резултатите от реформите ще бъдат по-добри и учениците ще получават необходимата им подкрепа (и не само в логопедичен аспект).

В настоящия текст представяме част от резултати от анкетно проучване относно ефективността и необходимостта от оказване на логопедична подкрепа на ученици с комуникативни нарушения в условията на реализация на приобщаващото образование.

Предмет на изследване е: ролята на логопедичната подкрепа за личностното развитие на ученици с комуникативни нарушения в масовото училище.

Целта на изследване е: да се установят нагласите към промените след влизане в действие на Наредбата за приобщаващо образование и значението на логопедичната подкрепа за личностното развитие на учениците с комуникативни нарушения, в частност.

Анкетното проучване е осъществено с начални учители от СУ „Васил Левски“ – гр. Дулово, педагогически специалисти и родители на ученици със СОП с комуникативни нарушения.

Част от задачите се отнасят до:

- анализ на резултатите от анкетите на трите групи респонденти и
- формулиране на изводи на базата на съпоставка на резултатите от изследването на различните изследвани групи.

При конструирането на анкетните карти са включени въпроси, чиито отговори дават ясна представа за ролята на логопедичната подкрепа за личностното развитие на учениците; за ефективността от прилагането на Наредбата за приобщаващо образование; за отношението на учители и родители към работата на логопеда в масовото училище и към новите реформи в образованието.

Първата група респонденти са учители в нашето училище. В качеството си на логопед работя с 41 ученици от I – X клас, като по-голямата част от тях са от начален етап на обучение. Затова за мен беше важно мнението именно на началните учители в моето училище.

Анкетата е попълнена от 12 начални учители /класни ръководители/, част от които обучават и ученици с комуникативни нарушения. Над 80% от тях имат педагогически опит по специалността повече от 20 години. Това са специалисти с богата теоретична подготовка и

практически опит. Наясно са със спецификите в развитието на учениците от начален етап на обучение и с функционирането на речевата система.

60% от учителите смятат, че нарушенията на речта се отразяват на самочувствието на учениците им. Що се отнася до *качеството на възприемане на учебния материал* не се наблюдава очертаваща тенденция в отговорите на респондентите. Три от вариантите за отговор получават по 33,3% – респективно: „в определени ситуации се затрудняват”, „сложността оказва влияние върху степента на възприемане” и „учебният материал се възприема добре от всички ученици”. Абсолютно категорични (100%) от учителите смятат, че учениците с комуникативни нарушения от техните класове посещават с желание логопедичните занятия в логопедичния кабинет. На въпроса „*Има ли промяна в развитието на писмената реч след започване работа с логопед?*” над 80% от педагозите дават положителна оценка. Останалите смятат, че е необходима още работа в това отношение. Отговорите са логични, тъй като корекцията на езиково-говорните нарушения изисква различен период на корекция. Този период зависи от редица фактори (тежест на нарушението, екипна работа със специалистите, отношение на семейството и т.н.). Логично е, че всички респонденти (100%) определят *логопедичната подкрепа* за своите ученици като *ефективна и необходима*. Абсолютно категорични са и по въпроса за отношението на родителите към посещенията на децата им при логопед. Това е много важно за ефективността на подкрепата, която се предлага на учениците с комуникативни нарушения. Когато логопедът си взаимодейства с класните ръководители и родителите на своите ученици и те съдействат и подкрепят компетентните усилия на специалиста, тогава резултатите в логопедичната корекция са видими и оптимални.

Работата на речевия терапевт е позната от години на педагогическите специалисти. Присъствието на логопеди е осезаемо в общообразователните училища и детски градини, особено след приемане и прилагане на Наредбата за приобщаващо образование. Затова на въпроса към учителите „*Ако забележите нарушение в писмената реч на Ваши ученик, търсите ли професионалното мнение на логопеда?*” 83% отговарят с „да, винаги”, а 17% дават отговор „понякога”. Оценката, която дават колегите от нашето училище за работата ми като специалист е „*професионално отговорно отношение*”. Резултатите от отговора на въпроса: „*Какво е Вашето мнение по отношение нагласите на обществото за работата на логопеда с ученици с комуникативни нарушения?*” са следните – 67% смятат, че са позитивни, а 33% от респондентите изказват мнение, че е „необходима повече информация за работата на логопеда”.

Ще цитирам някои от *мненията*, които дават учителите от начален етап на обучение от СУ „Васил Левски“ – гр. Дулово:

○ „Смятам, че такъв специалист е необходим в училище, защото работата му е пряко свързана с обучителния процес и социализацията на детето, както и с изграждането на неговото самочувствие. Ранното откриване на проблемите в комуникацията и своевременните мерки са в полза както на детето, така и за работата на учителя, който работи с него по въпросите на ограмотвяване и усвояване на учебното съдържание, предвидено в учебните програми за съответния клас.“

○ „Да продължи все така всеотдайно да работи с нашите ученици, защото някои деца имат тази необходимост. Много сме благодарни за професионализма на логопеда ни.“

○ „Нямам препоръки по отношение на логопедичната работа в училището ни. Работата на логопеда е изключително добре планирана и ефективна. Логопедът обхваща абсолютно всички деца, нуждаещи се от логопедична подкрепа. Родителите на децата ми, посещаващи логопед са позитивно настроени и осъзнават необходимостта и ползата от работата на логопеда ни.“

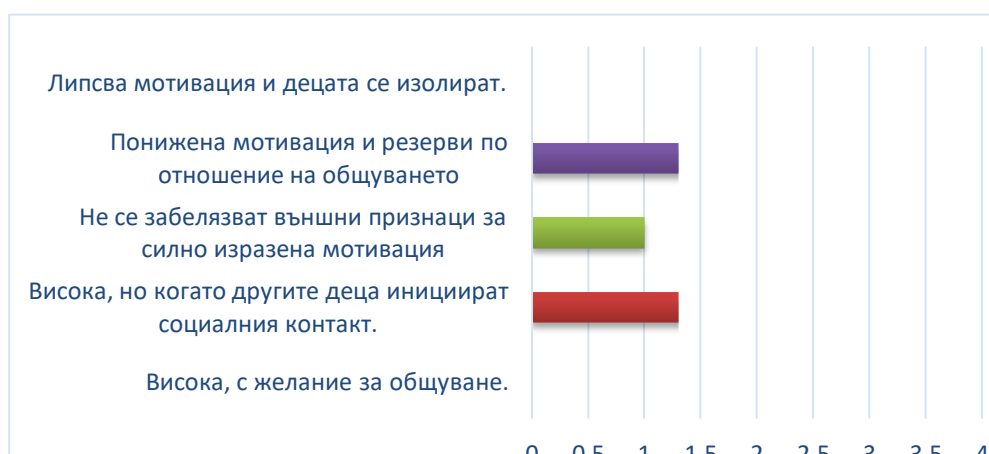
Втората група респонденти са учители, в чиито класове се обучават ученици с комуникативни нарушения.

Почти във всеки клас има ученици със специални образователни потребности. Част от тях имат и комуникативни нарушения. Началните учители работят с тези ученици, познават ги добре и могат да преценят как протича приобщаването на тези деца към колектива на определения клас. В анкетата са включени 8 начални учители (класни ръководители), в чиито класове има ученици със СОП с комуникативни нарушения на които предоставям ОПЛР чрез логопедична корекция, 2 ресурсни учители и 1 психолог. Повечето от половината от тях (64%) имат богат педагогически опит – над 20 години.

На въпроса: „Как оценявате придобитите комуникативни умения от учениците със СОП с комуникативни нарушения след приобщаването им в масовото училище?“ 54% смятат, че „учениците придобиват нови комуникативни умения, но имат нужда от стимулиране на комуникативната активност“, а 46% са съгласни, че „учениците развиват нови комуникативни умения“. Прави впечатление, че всички респонденти отговарят положително на поставения въпрос.

На въпроса „Как оценявате мотивацията на учениците със СОП с комуникативни нарушения да общуват със съучениците си и да се адаптират в условията на приобщаващо образование?“ са посочени различни отговори от респондентите.

Графика 1

В разпределението на данните се забелязва определена тенденция. Въпреки дадените различни отговори, нито един от педагогическите специалисти не смята, че липсва мотивация и учениците със СОП се изолират. 72% са отговорили, че забелязват желание за общуване от страна на учениците с комуникативни нарушения, дори и да е контакт инициран от техните съученици.

Интерес представляват отговорите на следващия въпрос от анкетата: „Как преценявате степента на възприемане на учебния материал, когато работите с ученици със СОП с комуникативни нарушения?“. Данните са представени на следващата графика.

Въпреки, че като цяло е декларирано успешно възприемане на учебния материал, повечето от респондентите смятат, че това се случва с трудности и по-бавно (55%), това изисква и специални методи, средства и похвати за работа (36%) и само един педагог (9%) посочва, че степента на възприемане не се различава много от тази на учениците с типично развитие. Може да се направи изводът, че според педагогическите специалисти, работещи с ученици с комуникативни нарушения, възприемането на учебния материал изисква повече подготовка, допълнителни дидактически средства и технологии.

На въпроса: „Според Вас, отговаря ли съдържанието на приобщаващото образование на актуалните потребности на учениците със СОП с комуникативни нарушения?“ се получиха следните отговори: преобладаващият отговор е „в определена степен“ (63%), с „донякъде“ отговарят 18% от респондентите и по 9% посочват отговори „трудно е да се прецени“ и „изцяло“ – т.е. двете крайности. Изводът, който се налага е, че приобщаващото образование е една нова парадигма и тепърва предстои много работа, за да се осигури необходимата приобщаваща среда за всички ученици в училище, независимо от техните сили страни и затруднения.

В тази връзка е поставен следващият въпрос от анкетата – „Учениците с комуникативни нарушения получават ли необходимата логопедична подкрепа?“. Отговорите са представени на следващата диаграма.

Диаграма 3

Вижда се, че само един специалист посочва, че тази подкрепа не е достатъчна и 3-ма заявяват, че би могло да бъде повече. Това съвпада и с личната ми позиция като логопед – необходими са повече часове за логопедична подкрепа, за да е ефективна и резултатна.

Интерес за анализ представляват отговорите на респондентите на въпроса: „Как оценявате нагласите в обществото по отношение на интегрирането на деца и ученици със СОП в масовото училище?“

Диаграма 4

Еднакъв е процентът на отговорите (по 45,5%) „различни, в различните сфери на обществото и при различните хора“ и „позитивни, но е необходима повече информация“. Заявена е позитивна оценка относно промените в българското образование. Все още, обаче е необходима допълнителна информация относно същността на приобщаващото образование.

Мненията, които изразяват някои от колегите, работещи пряко с ученици с комуникативни нарушения са:

- „Повече учебни часове за работа с учениците.“
- „Да се търсят пътища за по-тесни и чести контакти с родителите, които да участват активно в цялостния процес.“
- „Да има повече обучения и семинари за учителите по общообразователните предмети, за да може да прилагат повече методи при работа с деца и ученици със СОП.“
- „При деца с комуникативни нарушения да се увеличи броят часове при логопед. В зависимост от дефицитите и индивидуалните потребности да се осигурят допълнителни часове. За да бъде ефективно приобщаващото образование са нужни специализирани помагала и учебници, адаптирани за деца с лека умствена изостаналост и обучителни затруднения.“
- „Приобщаващото образование на деца и ученици със СОП, като цяло се нуждае от представяне в обществото, по отношение на интегрирането на деца и ученици със СОП в масовото училище.“

Третата група респонденти са родители на ученици с комуникативни нарушения.

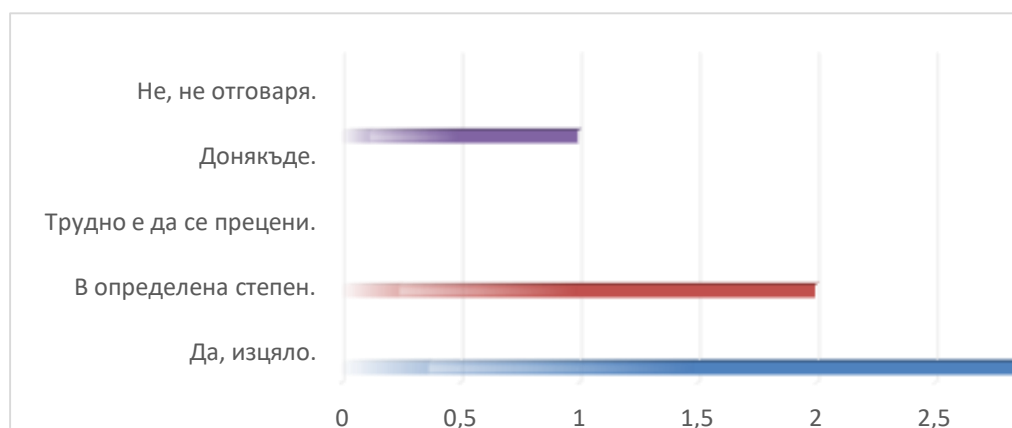
Анкетата е проведена с 6 родители на ученици със СОП с комуникативни нарушения, с които работя през тази учебна година.

Ще представя резултати от отговорите на част от поставените в анкетата въпроси.

Повечето родители оценяват мотивацията за общуване на своето дете като „много висока“ – 83%. Това дава оптимизъм за по-нататъшни корекционни действия с учениците с комуникативни нарушения. Оптимистични са родителите и относно перспективите за развитие на децата им през следващите учебни години, в условията на приобщаващото образование. Различни са мненията на родителите във връзка с това дали *съдържанието на приобщаващото*

образование отговаря на активните потребности на учениците със СОП и в частност на потребностите на тяхното дете.

Диаграма 5

Най-висок е процентът на респондентите, които смятат че съдържанието на приобщаващото образование „отговаря изцяло” на потребностите на тяхното дете – 50%. Само един родител мисли, че това е „донякъде”.

Почти всички родители преценяват, че тяхното дете получава необходимата логопедична помощ и забелязват „напредък в речевата му дейност” (83%), а един родител отбелязва, че „има подобрение”.

На въпроса: „Как оценявате нагласите на обществото по отношение на интегрирането на учениците със СОП в масово училище?” родителите отговарят по следния начин: 67% са категорични, че нагласите са категорично позитивни; по 16,5% дават отговори, съответно „необходима е повече информация” и „различни за различните сфери”. Няма отговори за негативни обществени нагласи.

Мненията, които изразяват някои от родителите на ученици с комуникативни нарушения са:

- „Благодаря от името на дъщеря ми на всички преподаватели, които полагат грижи относно образованието й.“
- „Не съм специалист и не мога да давам препоръки. Единствено мога да благодаря на специалистите за положените усилия и труд.“
- „Да са все така любезни и отговорни към децата.“

След обработката и анализирането на резултатите от проведените анкети се налагат следните **изводи**:

- Според началните учители, нарушенията в езиково-речевото развитие се отразяват върху самочувствието на учениците. Логопедичната работа определят като ефективна и необходима. Всички учители са на мнение, че логопедичната работа с учениците се отразява положително върху развитието на речевата им дейност като цяло.

- Учителите високо оценяват професионалните взаимоотношения: класен ръководител – логопед и дават висока оценка на професионализма и отговорното отношение на логопеда на училището към работата си. Учениците посещават логопедичния кабинет с голямо желание.

- Родителите на учениците с комуникативни нарушения, според учителите, са позитивно настроени към факта, че с децата им работи логопед. Те осъзнават необходимостта от логопедична работа за речевото развитие на децата им.

- Учителите считат, че нагласите в обществото по отношение на това, че с определени ученици в училище работи логопед, са позитивни.

- Мнението на учителите, които работят с ученици със СОП по отношение на комуникативните умения на децата, се разделя почти на две равни части: че учениците развиват

нови комуникативни умения, и че развиват комуникативни умения, но необходимо стимулиране на комуникативната активност.

○ Съществува разлика в мненията на анкетираните учители относно мотивацията на учениците със СОП да общуват със съучениците си. Това е нормално, защото всяко дете е с индивидуални потребности и учителят трябва да намери подход към него, да го приобщи към класа.

○ Мненията на учителите и родителите почти съвпадат по отношение на нагласите в обществото за интегрирането на учениците със СОП в масовото училище.

Логопедичната подкрепа е важна и необходима за всички ученици в училище, без значение дали са със СОП или не. Тази подкрепяща среда в училище, не само в логопедичен аспект, дава възможност на всички ученици да покажат своите силни страни и пълноценно да се включат в общообразователния процес. Ролята на родителите е от особено важност. Те трябва да бъдат партньори на учителите и другите специалисти, които работят с техните деца.

Резултатите от проведените анкети с учители и родители на ученици с комуникативни нарушения, ми дават основание да заявя, че приобщаващото образование има бъдеще в образователната система на България и ролята на логопедичната подкрепа е от голямо значение за личностното развитие на учениците в училище. Ученици, учители, родители, институции и обществото като цяло са позитивно настроени по отношение на приобщаващото образование на деца и ученици в масовото училище. Затова, трябва всички участници в този важен процес на приобщаване да бъдат партньори и да си взаимодействат ефективно в името на децата. А те, децата, са бъдещето на България.

References:

1. Naredba za priobshtavashtoto obrazovanie, DV, br. 86 ot 27.10.2017 g., dop. br. 105 ot 18.12.2018 g., v sila ot 18.12.2018 g.
2. **Nikolova S.**, (2015) Mnenie na pedagozi i roditeli otnosno podkrepyaschata sreda za detsa sus spetsialni obrazovatelni potrebnosti.. Sb. Nauchni trudove "Inovatsii v obrazovaniето". V.T., Faber, 2015, s. 340-346, ISBN: 978-619-00-0265-9